

ŠTRUKTÚRA REGIÓNOV SR PODĽA METODIKY SIA THE STRUCTURE OF THE REGIONS IN SLOVAK REPUBLIC IN ACCORDANCE WITH METHODOLOGY OF SIA

Nosáľová Oľga
Ekonomická fakulta EkF
TU v Košiciach
Němcovej 32
040 01 Košice
olga.nosalova@tuke.sk

ABSTRAKT

V príspevku je zhodnotená zmena štruktúry krajov SR za obdobie od roku 1995 po vstup Slovenska do EÚ. Pozornosť je zameraná na zamestnanosť v sektoroch poľnohospodárstva (A), priemyslu (I) a služieb (S). V príspevku sa sledujú zmeny v absolútnych hodnotách a tiež zmeny v podiele sektorov na zamestnanosti podľa krajov.

ABSTRACT

The paper evaluates the change in the structure of all regions in Slovak Republic since 1995 after the EU accession. Attention is given to employment in sectors of agriculture (A), industry (I) and services (S). In the paper are observed the changes in absolute values as well as the changes in the ratio of the sector in the employment in respect to regions.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

zamestnanosť, kraje SR, štruktúra ekonomiky, sektory A - poľnohospodárstvo, I - priemysel, S - služby

KEY WORDS

employment, regions of Slovak Republic, the economy structure, sectors A - agriculture, I - industry, S - services

1. Úvod

Súčasťou zmien v ekonomike v transformačnom období sú aj zmeny v štruktúre ekonomiky. Cieľom príspevku je poukázať na zmeny v štruktúre zamestnanosti v krajoch (NUTS III – 8 VÚC) podľa sektorov za obdobie rokov 1995 – 2003, t.j. za obdobie do vstupu SR do EÚ.

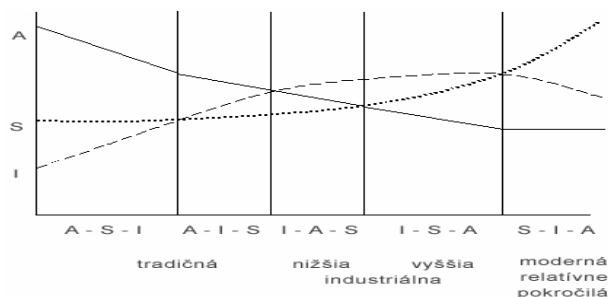
Vstup do EÚ mal vplyv na rôzne oblasti regionálnej politiky (napr. podpora budovania priemyselných parkov zo štrukturálnych fondov, aktivity financované zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu a iné), ktoré zamestnanosť v jednotlivých sektoroch ovplyvňujú [1, s.569]. Vplyv týchto faktorov na štruktúru zamestnanosti bude užitočnejšie hodnotiť prinajmenšom až po skončení skráteného programovacieho obdobia, teda po roku 2006. Zároveň sa očakáva i strednodobý efekt na zamestnanosť priamych zahraničných investícií, ktoré na Slovensku podľa krajov tiež ovplyvňujú sektorovú štruktúru. Vývoj

na trhu práce totiž v mnohých prípadoch ukazuje, že kľúčovými faktormi tvorby nových pracovných miest sa stávajú investičné stratégie veľkých nadnárodných korporácií. Tie v prvej línii vedú k vytváraniu nových podnikov „na zelenej lúke“ a v následnej línii zároveň zásadným spôsobom ovplyvňujú zamestnanosť v kontraktčných podnikoch, ktoré v hostiteľskej krajine existujú [2, s.205-206]. Na základe tohto procesu môže dôjsť k zmene v zamestnanosti v jednotlivých sektoroch v regiónoch/krajoch Slovenska rôzne.

2. Štruktúra ekonomiky a regiónov podľa metodiky SIA

Ekonomickú štruktúru ekonomiky je možné sledovať z rôznych hľadísk a členiť hospodárstvo podľa mnohých kritérií. Jednou z metodík je aj metodika „SIA“. Podľa poradia troch sektorov (na základe štruktúry tvorby HDP a zamestnanosti) t.j. poľnohospodárstva (A – agriculture; odvetvia A+B podľa OKEČ), priemyslu (I – industry; odvetvia C až F podľa OKEČ) a služieb (S – services; odvetvia G až P podľa OKEČ), môžeme vyčleniť štruktúry vyjadrené skratkami AIS, ASI, IAS, ISA, SAI a SIA od tradičnej štruktúry s prevahou poľnohospodárstva cez industrializačnú a prevahou priemyslu až po modernú s prevahou služieb (Obr.1) [3, s.5].

Obr. 1 Sektorové štruktúry s využitím metodiky SIA

Pre transformujúce sa krajiny strednej a východnej Európy je charakteristická už moderná relatívne pokročilá štruktúra ekonomík a to na úrovni celého národného

hospodárstva. Zaujímajú nás regionálne rozdiely vnútri ekonomiky.

Zmeny v štruktúre zamestnanosti sledujeme v dvoch liniách:

- a) porovnávame zamestnanosť a jej zmeny v krajoch v každom sektore osobitne vo vzťahu k celkovej zamestnanosti v príslušnom sektore v SR;
- b) porovnávame zamestnanosť a jej zmeny v krajoch v každom sektore osobitne vo vzťahu k celkovej zamestnanosti v kraji.

Takýmto prístupom chceme poukázať na prepojenosť zmien v zamestnanosti v sektorech medzi krajinami a v rámci príslušného kraja.

Vzhľadom na limitovaný rozsah príspevku hodnotíme len minimálne a maximálne hodnoty ukazovateľov (absolútnych a relatívnych) o zamestnanosti v sektorech podľa krajov.

3. Zmeny v zamestnanosti na Slovensku podľa krajov v jednotlivých sektorech vo vzťahu k zamestnanosti na úrovni celej ekonomiky

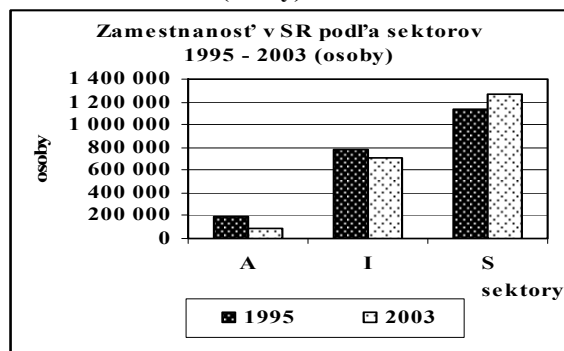
Východiskovými údajmi pre sledovanie zmien v zamestnanosti podľa regiónov (krajov) sú údaje ŠÚ SR. Údaje podľa krajov sú k dispozícii od r. 1995. Posledný sledovaný rok je rok 2003, t.j. posledný rok pred vstupom SR do EÚ.

Tab 1 Zamestnanosť v SR podľa sektorov 1995 – 2003 (osoby)

rok/sektor	A	I	S
1995	187 680	782 985	1 136 435
2003	91 821	710 387	1 260 483

Prameň: zostavené autorom podľa [4]

Graf 1 Zamestnanosť v SR podľa sektorov 1995 – 2003 (osoby)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 1

Na začiatku a na konci sledovaného obdobia bolo na Slovensku z celkového počtu zamestnaných osôb najviac zamestnaných v sektore služieb, menej v sektore priemyslu a najmenej v sektore poľnohospodárstva, čo

znamená, že Slovensko dosiahlo modernú štruktúru SIA (Tab 1,2 a Graf 1,2). Pre ekonomiku Slovenska táto štruktúra nie je zvláštnym javom, nakoľko ide o ekonomiku, ktorá podstatnou industrializačnou fázou už prešla a za roky 1995-2003 sa štruktúra SIA posilnila. Ide však o transformačné obdobie, preto nie všetky zmeny v zamestnanosti v sektorech môžeme pripísať bežnému vývoju v ekonomike, ale faktorom, ktoré sú vlastne práve len transformačnému obdobiu, resp. sú sprievodným javom transformácie. V sledovanom období zároveň prebiehali intenzívne prípravy na vstup do EÚ, čo tiež ovplyvnilo formovanie ekonomických štruktúr tak na úrovni národného hospodárstva, ako aj na úrovni regiónov/krajov.

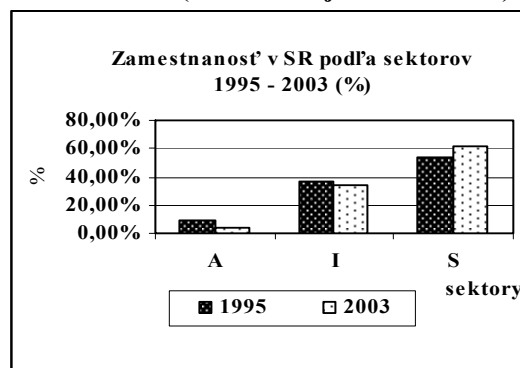
Nás zaujímajú regionálne rozdiely. Zdanlivo malý rozdiel znamená pre región veľmi veľa, pričom nezanedbateľný je v súčasnosti pohľad prípadných zahraničných investorov, pre ktorých je napr. aj rozvinutý sektor služieb v regiónoch jedným z faktorov, ktorý môže ovplyvniť ich rozhodnutie investovať. Zamestnanosť v jednotlivých sektorech (v osobách) za jednotlivé kraje v SR je uvedená za rok 1995 v Tab 3 a znázornená v Grafe 3 a za rok 2003 v Tab 4 a v Grafe 4.

Tab 2 Zamestnanosť v SR podľa sektorov 1995 – 2003 (% z celkovej zamestnanosti)

rok/sektor	A	I	S
1995	8,91	37,16	53,93
2003	4,45	34,44	61,11

Prameň: vypočítané autorom z údajov v [4]

Graf 2 Zamestnanosť v SR podľa sektorov 1995 – 2003 (% z celkovej zamestnanosti)

Prameň: zostavené autorom podľa Tab 2

Zmeny v zamestnanosti v krajoch sledované v každom sektore osobitne podľa krajov vo vzťahu k zamestnanosti v príslušnom sektore na úrovni celej ekonomiky sú vzájomne prepojené. Dochádza k presunom v zamestnanosti v sektore medzi krajinami (napr. odchod do Bratislavského kraja z ostatných, najmä východných regiónov Slovenska). Atraktivnosť alebo neatraktivnosť regiónu, nech je už vyvolaná akýmkoľvek faktorom alebo faktormi ekonomického alebo iného charakteru,

spôsobuje migráciu medzi kraji aj vnútri jedného sektora, ale aj medzi sektormi.

Porovnaním sektorovej štruktúry zamestnanosti podľa krajov s celoslovenskou štruktúrou získame obraz o regionálnych rozdieloch.

Tab 3 Zamestnanosť v sektorech podľa 1995 krajov (v osobách)

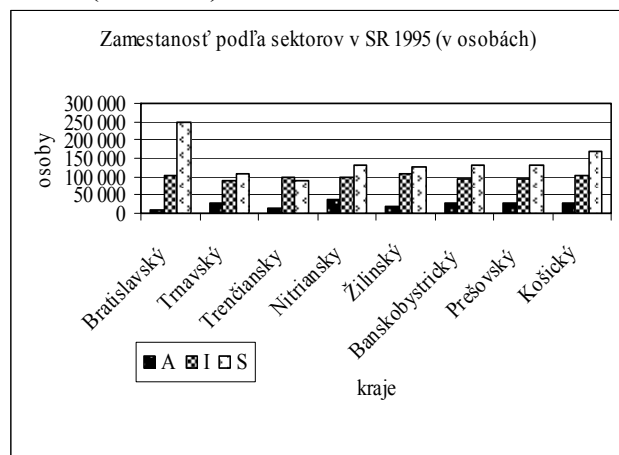
Kraj	A	I	S	Spolu
Bratislavský	9 158 ^{**}	102 119	246 400 [*]	357 677 [*]
Trnavský	29 282	87 550 ^{**}	109 688	226 520
Trenčiansky	12 091	96 781	88 478 ^{**}	197 350 ^{**}
Nitriansky	36 316 [*]	99 505	132 127	267 948
Žilinský	17 256	107 566 [*]	126 335	251 157
Banskobystrický	28 462	92 922	132 973	254 357
Prešovský	27 434	93 345	130 525	251 304
Košický	27 681	103 197	169 909	300 787
SR	187 680	782 985	1 136 435	2 107 100

Prameň: zostavené autorom podľa [4]

poznámka: *) max; **) min

V roku 1995 z celkového počtu zamestnaných na Slovensku bolo v Bratislavskom kraji zamestnaných najviac osôb a v Trenčianskom najmenej (Tab 3 a Graf 3). Do roku 2003 nedošlo k zmene v poradí na 1. mieste v počte zamestnaných, no na posledné miesto sa dostal Banskobystrický kraj. (Tab 4 a Graf 4).

Graf 3 Zamestnanosť v sektorech podľa krajov 1995 (v osobách)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 3

Tab 3 a Graf 3 zároveň zachytávajú zamestnanosť v krajoch v jednotlivých sektorech v roku 1995. Ak sledujeme počet osôb zamestnaných v jednotlivom sektore a porovnáme s celkovým počtom zamestnaných v SR v tom istom sektore, zisťujeme tieto rozdiely podľa krajov:

- v sektore “A” pracovalo najviac osôb v Nitrianskom kraji (36 316 osôb) a najmenej v Bratislavskom (9 158 osôb)
- v sektore “I” bolo zamestnaných najviac osôb v Žilinskom kraji (107 566 osôb) a najmenej v Trnavskom (87 550 osôb)
- v sektore “S” najviac zamestnaných bolo v Bratislavskom kraji (246 400 osôb) a najmenej v Trenčianskom (88 478 osôb).

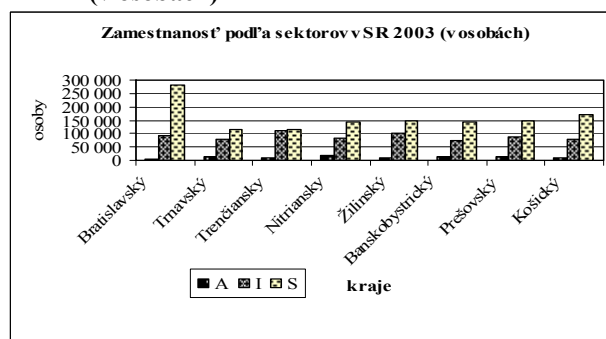
Tab 4 Zamestnanosť v sektorech podľa krajov 2003 (v osobách)

Kraj	A	I	S	Spolu
Bratislavský	5 136 ^{**}	92 250	281 190 [*]	378 576 [*]
Trnavský	14 027	78 574	114 563 ^{**}	207 164
Trenčiansky	9 449	111 910 [*]	115 751	237 110
Nitriansky	17 463 [*]	82 385	140 910	240 758
Žilinský	9 632	101 266	149 223	260 121
Banskobystrický	14 140	75 743 ^{**}	140 879	230 762 ^{**}
Prešovský	12 768	88 418	145 664	246 850
Košický	9 206	79 841	172 303	261 350
SR	91 821	710 387	1 260 483	2 062 691

Prameň: zostavené autorom podľa [4]

poznámka: *) max; **) min

Graf 4 Zamestnanosť v sektorech podľa krajov 2003 (v osobách)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 4

V roku 2003 bol stav nasledovný (Tab 4 a Graf 4):

- v sektore “A” pracovalo najviac osôb v Nitrianskom kraji a najmenej v Bratislavskom. V tomto zmysle je situácia rovnaká ako v roku 1995, no v Nitrianskom kraji došlo k veľmi výraznému zníženiu počtu osôb zamestnaných v tomto sektore - o 18 853 osôb. Aj keď tento kraj patrí k tým 4 krajom, v ktorých došlo aj k celkovému zníženiu zamestnanosti, väčší pokles celkovej zamestnanosti zaznamenal Košický kraj. V SR sa zamestnanosť v sektore znížila o viac ako o polovicu oproti roku 1995, čo je najvýraznejšia zmena oproti ostatným sektorom v SR (Tab 3 a 4) – k zníženiu došlo aj sektore “I”, no rozdiel je omnoho menší. V sektore “S” došlo k nárastu zamestnanosti, čo môžeme hodnotiť ako pozitívny prvok v štruktúrnych zmenách v sledovanom období.

- v sektore "I" najvyššiu zamestnanosť zaznamenal Trenčiansky kraj (111 910 osôb), ktorý dosiahol dokonca vyššiu zamestnanosť v tomto sektore, ako mal v roku 1995 prvý v poradí Žilinský kraj (107 566 osôb). Najnižšiu zamestnanosť dosiahol Banskobystrický kraj (75 743 osôb), pričom v roku 1995 bol posledným kraj Trnavský.
- v sektore "S" sa prvé poradie nezmenilo – v Bratislavskom kraji, aj vďaka hlavnému mestu, ktoré celkom prirodzene priťahuje aktivity sektora služieb, sa počet zamestnaných zvýšil na 281 190 osôb. Najmenej zamestnaných mal Trnavský kraj (114 563 osôb), v roku 1995 to bol kraj Trenčiansky.

Tab 5 Zmeny v zamestnanosti v SR podľa krajov 1995-2003 (v osobách +, -)

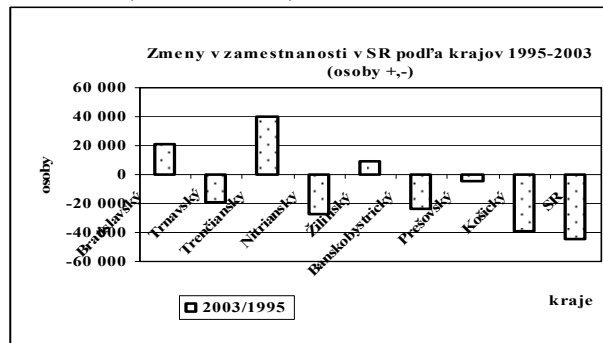
Kraj	1995	2003	2003/1995
Bratislavský	357 677	378 576	+20 899
Trnavský	226 520	207 164	-19 356
Trenčiansky	197 350	237 110	+39 760 ^{*)}
Nitriansky	267 948	240 758	-27 190
Žilinský	251 157	260 121	+8 964
Banskobystrický	254 357	230 762	-23 595
Prešovský	251 304	246 850	-4 454
Košický	300 787	261 350	-39 437 ^{**)}
SR	2 107 100	2 062 691	-44 409

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 3 a 4
poznámka: *) max prírastok; **) max úbytok

V SR sa za sledované obdobie počet zamestnaných znížil o 44 409 osôb. K najväčšiemu prírastku zamestnanosti došlo v Trenčianskom kraji, následne v Bratislavskom a Žilinskom kraji. Ostané kraje zaznamenali zníženie zamestnanosti, pričom k najväčšiemu úbytku došlo v Košickom kraji a najmenšiemu v Prešovskom kraji (Tab 5 a Graf 5).

Sledovaním rozdielov v zmene zamestnanosti podľa regiónov v jednotlivých sektoroch (zmena zamestnanosti v sektore v kraji vo vzťahu k celkovej zamestnanosti v sektore v SR) zisťujeme, že príčiny poklesu (a aj rastu) zamestnanosti sa podľa krajov odlišujú – v niektorých krajoch je viac "zdrojom" zmeny sektor "A", v iných zmena v zamestnanosti v sektore "I" alebo "S".

Graf 5 Zmeny v zamestnanosti v SR podľa krajov 1995-2003 (v osobách +, -)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 4

Absolútne zmeny v zamestnanosti v sektoroch podľa krajov sú prezentované v Tab 6 a Grafe 6 a prebehli nasledovne:

- v sektore "A" všetky kraje zaznamenali pokles zamestnanosti, pričom najväčší pokles bol v Nitrianskom kraji (-18 853 osôb), ktorý zaznamenal druhý najväčší pokles v celkovej zamestnanosti (-27 190 osôb), z čoho môžeme usúdiť, že práve sektor "A" je silným zdrojom celkového poklesu zamestnanosti v Nitrianskom kraji. Najnižší pokles zaznamenal Trenčiansky kraj, ktorý celkovo dosiahol za sledované obdobie nárast zamestnanosti (+39 760 osôb).
- v sektore "I" tiež zaznamenali všetky kraje pokles zamestnanosti. Najväčší pokles zaznamenal Košický kraj (-23 356 osôb), ktorý zároveň zaznamenal aj najväčší pokles celkovej zamestnanosti (-39 437 osôb). Celkový pokles zamestnanosti v Košickom kraji ťahal teda pokles v sektore "I".
- v sektore "S" sa zamestnanosť zvýšila v každom kraji, najviac v Bratislavskom (+34 790 osôb), najmenej v Košickom kraji (+2 394 osôb), čo znamená, že sa napriek celkovému najväčšiemu zníženiu zamestnanosti v tomto kraji posilňuje pozícia sektora služieb.

Tab 6 Zmeny v zamestnanosti v SR podľa sektorov a krajov 1995-2003 (v osobách +, -)

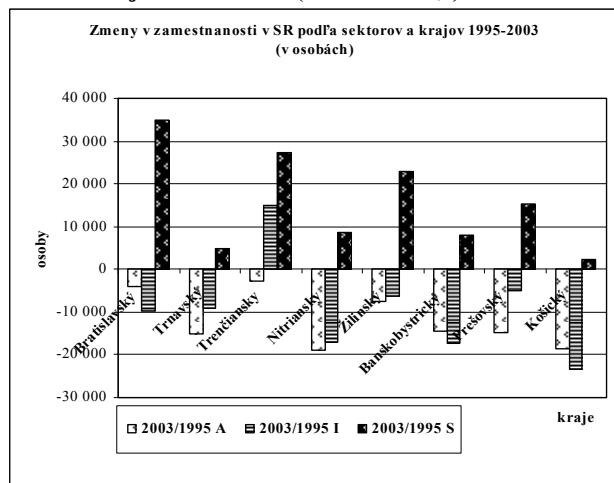
rok/sektor	2003/1995	2003/1995	2003/1995
Kraj	A	I	S
Bratislavský	-4 022	-9 869	+34 790 ^{*)}
Trnavský	-15 255	-8 976	+4 875
Trenčiansky	-2 642 ^{**))}	+15 129 ^{**))}	+27 273
Nitriansky	-18 853 ^{*)}	-17 120	+8 783
Žilinský	-7 624	-6 300	+22 888
Banskobystrický	-14 322	-17 179	+7 906
Prešovský	-14 666	-4 927 ^{**))}	+15 139
Košický	-18 475	-23 356 ^{*)}	+2 394 ^{**))}
SR	-95859	-72598	+124048

Prameň: výpočet autora na základe údajov v Tab 3 a 4
poznámka: pre sektor „A“ - *) max úbytok; **) min úbytok;

pre sektor "I" - *) max úbytok; **) min úbytok; ***) max prírastok

pre sektor "S" - *) max prírastok; **) min prírastok

Graf 6 Zmeny v zamestnanosti v SR podľa sektorov a krajov 1995-2003 (v osobách +/-)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 6

Veľké rozdiely v sektoroch medzi najmenšou a najväčšou zmenou v zamestnanosti poukazujú na skutočnosť, že vývoj v krajoch neprebíha rovnomerne, plynule a tieto štruktúrne zmeny majú rozličný vplyv na rozvoj regiónu, na nezamestnanosť, na ekonomickú úroveň a schopnosť rýchlejšieho napredovania. Jednotlivé sektory rôznou mierou absorbujú pracovnú silu, resp. ju zo sektora vytlačujú.

Zároveň môžeme pozitívne hodnotiť vývoj v sektore služieb, keď tento sektor absorbuje pracovnú silu napriek celkovému poklesu zamestnanosti vo väčšine krajov (v piatich – viď Tab 4).

Predstavujeme štruktúru aj v relatívnom vyjadrení. Podiel zamestnaných v danom kraji na celkovej zamestnanosti v danom sektore zachytáva Tab 7 a Graf 7 za rok 1995 a Tab 8 a Graf 8 za rok 2003 a zmeny v podiele Tab 9 a Graf 9.

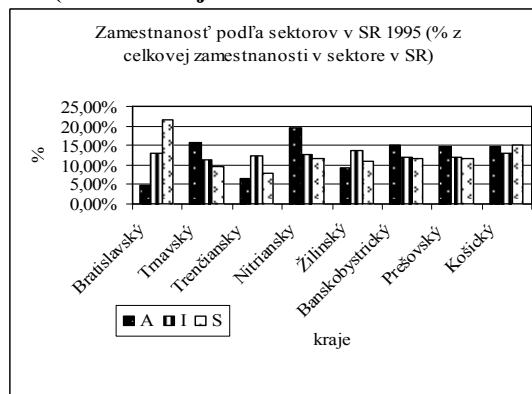
Tab 7 Zamestnanosť podľa sektorov v SR 1995 (% z celkovej zamestnanosti v sektore v SR)

Kraj	A	I	S
Bratislavský	4,88^{**}	13,04	21,68^{*)}
Trnavský	15,60	11,18^{**}	9,65
Trenčiansky	6,44	12,36	7,79^{**}
Nitriansky	19,35^{*)}	12,71	11,63
Žilinský	9,19	13,74^{*)}	11,12
Banskobystrický	15,17	11,87	11,70
Prešovský	14,62	11,92	11,49
Košický	14,75	13,18	14,95
SR	100,00	100,00	100,00

Prameň: zostavené autorom z údajov v Tab 3

poznámka: *) max; **) min

Graf 7 Zamestnanosť podľa sektorov v SR 1995 (% z celkovej zamestnanosti v sektore v SR)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 7

Najväčší podiel zamestnaných v sektore „A“ v roku 1995 mal Nitriansky kraj (19,35% z celkovej zamestnanosti v tomto sektore v SR), najmenej kraj Bratislavský (4,88%).

Sektor „I“ zamestnával najvyšší podiel v Žilinskom kraji (13,74%) a najnižší kraj Trnavský (11,18%).

Z celkového počtu zamestnaných v sektore „S“ na Slovensku je najviac (21,68%) v Bratislavskom kraji a najmenej (7,79%) v Trenčianskom kraji).

Z uvedeného vyplýva, že jednotlivé kraje veľmi rôznorodo priťahovali aktivity v sledovaných sektoroch. Samozrejme, pri hodnotení je potrebné brať do úvahy aj celkový podiel zamestnaných vo všetkých sektoroch v krajoch na celkovej zamestnanosti v SR. Napr. práve Trenčiansky kraj, ktorý v roku 1995 mal najnižší podiel zamestnaných v sektore služieb oproti ostatným krajom, má i najmenší počet zamestnaných vo všetkých sektoroch oproti celkovej zamestnanosti v SR (197 350 osôb z celkového počtu 2 107 100 zamestnaných osôb v SR; viď Tab 3).

Rozdiely v zamestnanosti v každom sektore sú lepšie pozorovateľné na Grafe 7, kde na prvý pohľad vidíme, ktorý kraj zamestnáva najväčší, resp. najmenší podiel pracovníkov v príslušnom sektore. Prejavuje sa tu teda regionálna špecializácia na aktivity zaradené do rôznych sektorov.

Vývoj do roku 2003 ukázal nasledovné:

a) sektor „A“

- Nitriansky kraj zaznamenal už menší podiel zamestnaných v sektore „A“ (19,02% z celkovej zamestnanosti v sektore „A“ na Slovensku), no ostal na prvej pozícii, čo znamená, že v tomto kraji regionálna špecializácia na pôdohospodárstvo pretrvávala. K poklesu podielu zamestnaných v tomto sektore došlo aj v Trnavskom a Prešovskom kraji, pričom všetky 3 uvádzané kraje zaznamenali i absolútny pokles celkovej zamestnanosti (Tab 5 a Graf 5).

- Najmenší podiel zamestnaných v sektore „A“ má naďalej Bratislavský kraj, i keď sa podiel mierne zvýšil (na 5,59%; Tab 8). Pozoruhodné však je, že v absolútnom vyjadrení sa počet zamestnaných znížil z 9 158 osôb v roku 1995 (Tab 3) na 5 136 osôb v roku 2003 (Tab 4). Bratislavský kraj zvýšil celkovú zamestnanosť za sledované obdobie o 20 899 osôb (Tab 5) – tento prírastok však pohltil výrazne sektor „S“, keďže aj sektor „I“ zaznamenal pokles zamestnanosti v rámci celého sektora v SR (absolútny - Tab 6 a Graf 6 i relatívny - Tab 9 a Graf 9). Bratislavský kraj teda priťahol aktivity v sektore služieb, ktoré zamestnali tak osoby opúšťajúce sektor „A“ v tomto kraji, ako aj osoby z ostatných regiónov alebo osoby nezamestnané.

b) sektor „I“

- K výraznému zvýšeniu podielu zamestnanosti v tomto sektore došlo v Trenčianskom kraji (na 15,75% z celkovej zamestnanosti v tomto sektore v SR), čím tento kraj nahradil v prvej pozícii kraj Žilinský z roku 1995 (Tab. 7). Môžeme usúdiť, že tento kraj priťahuje osoby dovtedy zamestnané v sektore „A“ v tomto kraji a tiež osoby dovtedy zamestnané v iných regiónoch, prípadne i osoby dovtedy nezamestnané.
- Banskobystrický kraj v roku 2003 zamestnával najnižší podiel zamestnaných v sektore „I“ na Slovensku (10,66%), pričom aj celkový pokles zamestnanosti v tomto kraji bol výrazný (-23 595 osôb). V roku 1995 mal najnižší podiel kraj Trnavský (11,18%), ktorý tiež do roku 2003 zaznamenal pokles celkovej zamestnanosti (v abs. vyjadrení pokles o 19 356 osôb; v relat. pokles z 11,18% na 11,06%).

c) sektor „S“

- je prirodzené, že Bratislavský kraj zaznamenal nárast podielu zamestnaných na celkovej zamestnanosti v sektore služieb na Slovensku (22,31%) a udržal si tak prvenstvo oproti ostatným krajom. Služby koncentrované v tomto kraji, majú význam nielen pre tento región, no vzhľadom na služby koncentrované z titulu hlavného mesta aj pre ostatné kraje.
- Trenčiansky kraj, ktorý v roku 1995 mal najnižší podiel zamestnaných v službách (7,79%) bol v roku 2003 na tejto pozícii nahradený Trnavským krajom (9,09%). Tieto kraje sa líšia v tom, že pokiaľ v Trnavskom kraji došlo za sledované obdobie k výraznému zníženiu zamestnanosti v absolútnom vyjadrení o 19 356 osôb, v Trenčianskom kraji naopak, absolútny nárast celkovej zamestnanosti o 39 760 osôb bol najvyšší oproti ostatným krajom. Zároveň tento kraj zaznamenal druhý najvyšší prírastok (po Bratislavskom kraji) v počte zamestnaných v sektore služieb (+27 273 osôb) a aj zvýšenie v podiele zamestnaných v sektore služieb na celkovej zamestnanosti v tomto sektore v SR je najvyššie (+1,40 perc. bodu).

Tab 8 Zamestnanosť podľa sektorov v SR 2003
(% z celkovej zamestnanosti v sektore v SR)

Kraj	A	I	S
Bratislavský	5,59 ^{**}	12,99	22,31 ^{*)}
Trnavský	15,28	11,06	9,09 ^{**}
Trenčiansky	10,29	15,75 ^{*)}	9,18
Nitriansky	19,02 ^{*)}	11,60	11,18
Žilinský	10,49	14,26	11,84
Banskobystrický	15,40	10,66 ^{**}	11,18
Prešovský	13,91	12,45	11,56
Košický	10,03	11,24	13,67
SR	100,00	100,00	100,00

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 4
poznámka: *) max; **) min

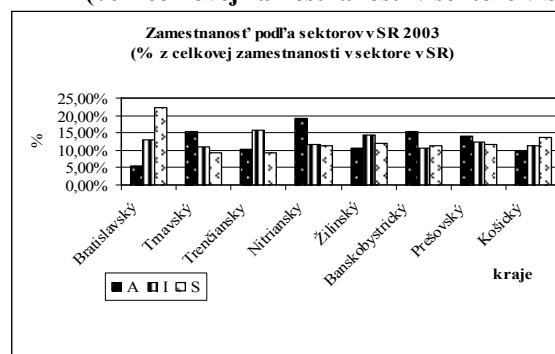
Interval zmien medzi maximálnymi a minimálnymi zmenami (v perc. bodoch) napovedá o dynamike zmien. (viď aj Graf 9):

- v sektore „A“ <- 4,72; + 3,85>, kde hraničnými sú kraje Košický a Trenčiansky.
- v sektore „I“ <-1,94; + 3,39>, kde hraničnými sú kraje Košický a Trenčiansky.
- v sektore „S“ <-1,28; + 1,40>, kde hraničnými sú opäť kraje Košický a Trenčiansky.

Z uvedeného vyplýva, že v každom sektore došlo k najvýraznejším zmenám v Košickom kraji a kraji Trenčianskom. V relatívnom vyjadrení:

- Košický kraj zaznamenal zníženie podielu zamestnanosti (v sektore vo vzťahu k celkovej zamestnanosti v príslušnom sektore v SR) v každom sektore, i keď v absolútnom vyjadrení došlo k nárastu v sektore služieb o 2 394 osôb (ostatné 2 sektory aj v absolútnom vyjadrení zaznamenali pokles zamestnanosti).
- Trenčiansky kraj dosiahol nárast zamestnanosti v relatívnom vyjadrení v každom sektore, no v absolútnom vyjadrení je pokles v sektore „A“ (-2 642 osôb).

Graf 8 Zamestnanosť podľa sektorov v SR 2003
(% z celkovej zamestnanosti v sektore v SR)

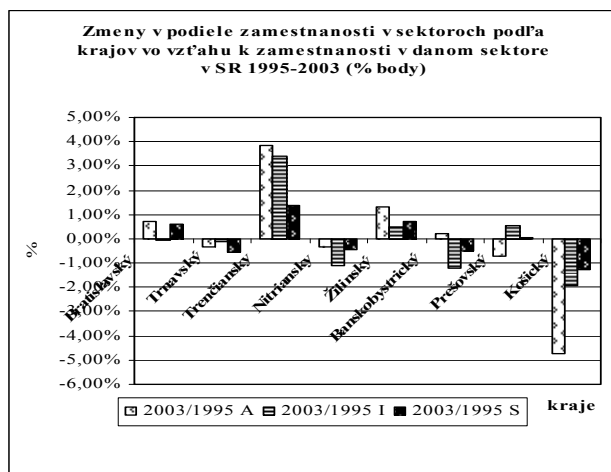
Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 8

Tab 9 Zmeny v podiele zamestnanosti v sektoroch podľa krajov vo vzťahu k zamestnanosti v danom sektore v SR 1995 – 2003 (% body)

rok/sektor	2003/1995	2003/1995	2003/1995
Kraj	A	I	S
Bratislavský	0,71	-0,06	0,63
Trnavský	-0,33	-0,12	-0,56
Trenčiansky	3,85**)	3,39**)	1,40**)
Nitriansky	-0,33	-1,11	-0,45
Žilinský	1,30	0,52	0,72
Banskobystrický	0,23	-1,21	-0,52
Prešovský	-0,71	0,52	0,07
Košický	-4,72*)	-1,94*)	-1,28*)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 7 a 8
poznámka: *) max; pokles; **) max prírastok

Graf 9 Zmeny v podiele zamestnanosti v sektoroch podľa krajov vo vzťahu k zamestnanosti v danom sektore v SR 1995 - 2003

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 9

Hodnotenie týchto zmien:

- došlo k rozdielnym zmenám v podiele zamestnanosti v sektoroch v jednotlivých krajoch - v dynamike štruktúrnych zmien existujú veľké regionálne rozdiely.
- najdynamickejšie zmeny prebehli v každom sektore v Košickom kraji a v kraji Trenčianskom.
- tieto zmeny majú vplyv na ďalší vývoj v každom regióne. Podstatná je ale skutočnosť, či tieto zmeny prispievajú k tvorbe modernejšej štruktúry, alebo sú pre budúcnosť predpokladom pre brzdenie pozitívnych trendov v štruktúre ekonomiky kraja.

Túto skutočnosť môžeme zhodnotiť po analýze sektorovej štruktúry v regióne/kraji podľa podielu zamestnanosti v kraji v príslušnom sektore na celkovej zamestnanosti v kraji.

4. Sektorová štruktúra zamestnanosti podľa podielu zamestnanosti v kraji v príslušnom sektore na celkovej zamestnanosti v kraji

Zaujímá nás ako sa celkové zmeny v zamestnanosti v sektoroch v SR odrážajú na sektorovej štruktúre v krajoch. Údaje o sektorovej štruktúre krajov a SR za rok 1995 sú uvedené v Tab 10 a znázornené v Grafe 10.

Najpriaznivejšiu štruktúru v prospech rozvoja služieb v roku 1995 mal Bratislavský kraj, ktorý však musíme hodnotiť z pohľadu pôsobenia špecifických lokalizačných faktorov hlavného mesta, ktoré v ostatných krajoch nepôsobia (alebo len v podstatne menšej miere, napr. B. Bystrica a Košice ako sídlo niektorých inštitúcií poskytujúcich služby na celoslovenskej úrovni).

Zvláštnosťou je typ štruktúry v Trenčianskom kraji, v ktorom mal najvyšší podiel zamestnaných sektor „I“, takže tento kraj dosiahol štruktúru ISA. Tento kraj zaznamenal najnižší podiel zamestnanosti na celkovej zamestnanosti v sektore „S“.

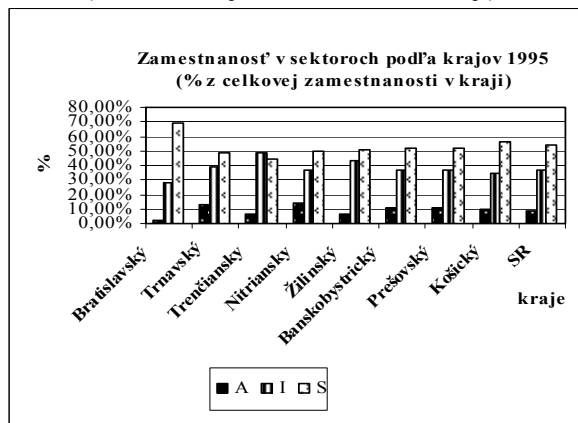
Tab 10 Zamestnanosť v sektoroch podľa krajov 1995 (% z celkovej zamestnanosti v kraji)

Kraj	A	I	S	Spolu	štruktúra
Bratislavský	2,56	28,55	68,89	100,00	SIA
Trnavský	12,93	38,65	48,42	100,00	SIA
Trenčiansky	6,13	49,04	44,83	100,00	ISA
Nitriansky	13,55	37,14	49,31	100,00	SIA
Žilinský	6,87	42,83	50,30	100,00	SIA
Banskobystrický	11,19	36,53	52,28	100,00	SIA
Prešovský	10,92	37,14	51,94	100,00	SIA
Košický	9,20	34,31	56,49	100,00	SIA
SR	8,91	37,16	53,93	100,00	SIA

Prameň: zostavené autorom podľa údajov v Tab 3

Z pohľadu zastúpenia sektora „I“ mal druhý najväčší podiel kraj Žilinský (42,83% z celkovej zamestnanosti v kraji) a tretí je kraj Trnavský (48%). K celoslovenskej úrovni podielu zamestnaných v sektore „I“ (37,16% z celkového počtu zamestnaných na Slovensku) majú najbližšie kraje Nitriansky a Prešovský – oba rovnako 37,14 % zamestnaných z celkového počtu zamestnaných v kraji.

Graf 10 Zamestnanosť v sektorech podľa krajov 1995
(% z celkovej zamestnanosti v kraji)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 10

Vytvorené podmienky pre špecializáciu ovplyvňujú vývoj príslušného sektora, nové požiadavky vytvárajú tlak na rozvoj sektora služieb.

Stav za rok 2003 je v Tab 11 a na Grafe 11.

Tab 11 Zamestnanosť v sektorech podľa krajov 2003
(% z celkovej zamestnanosti v kraji)

Kraj	A	I	S	spolu	štruktúra
Bratislavský	1,36	24,37	74,28	100,00	SIA
Trnavský	6,77	37,93	55,30	100,00	SIA
Trenčiansky	3,99	47,20	48,82	100,00	SIA
Nitriansky	7,25	34,22	58,53	100,00	SIA
Žilinský	3,70	38,93	57,37	100,00	SIA
Banskobystrický	6,13	32,82	61,05	100,00	SIA
Prešovský	5,17	35,82	59,01	100,00	SIA
Košický	3,52	30,55	65,93	100,00	SIA
SR	4,45	34,44	61,11	100,00	SIA

Prameň: zostavené autorom podľa údajov v Tab 4

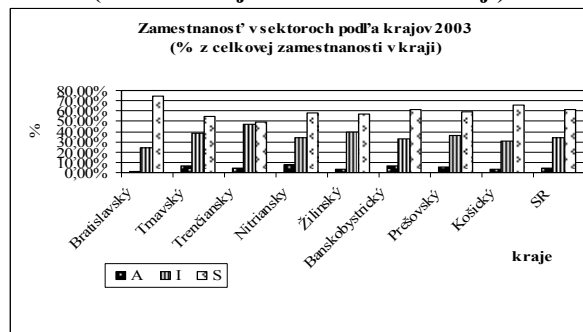
Do roku 2003 si Bratislavský kraj ešte výraznejšie sformoval štruktúru v prospech sektora „S“, keď tento sektor zamestnal 74,28% osôb z celkového počtu zamestnaných v tomto kraji. Oproti roku 1995 sektor služieb zaznamenal nárast o 5,39 perc. bodu, pričom v sektore „A“ aj v sektore „I“ došlo k zníženiu (Tab 12 a Graf 12). Výrazne sa tak prejavil trend „dezagrarárizácie, dezindustrializácie a terciarizácie“, čiže trend, ktorý je z dlhodobého horizontu vlastný vyspelým ekonomikám, kedy sektor „S“ najskôr rastie na úkor „A“ a neskôr na úkor priemyslu [5].

Trenčiansky kraj, ktorého štruktúru ako jedinú v roku 1995 môžeme symbolicky označiť ako „ISA“, zmenil sektorovú štruktúru zamestnanosti na „SIA“, i keď zastúpenie sektora služieb v tomto kraji ostáva naďalej najnižšie oproti ostatným krajom (v roku 1995: 44,83% a v roku 2003 48,82% zamestnaných v sektore „S“ z celkového počtu zamestnaných v tomto kraji). Aj

prírastok v tomto kraji v sledovanom sektore je najnižší – ide o nárast zamestnanosti o 3,98 perc. bodu (Tab 12 a graf 12).

Najväčší prírastok zamestnanosti v sektore „S“ dosiahol Košický kraj + 9,44 perc. bodu.

Graf 11 Zamestnanosť v sektorech podľa krajov 2003
(% z celkovej zamestnanosti v kraji)

Prameň: zostavené autorom na základe údajov v Tab 11

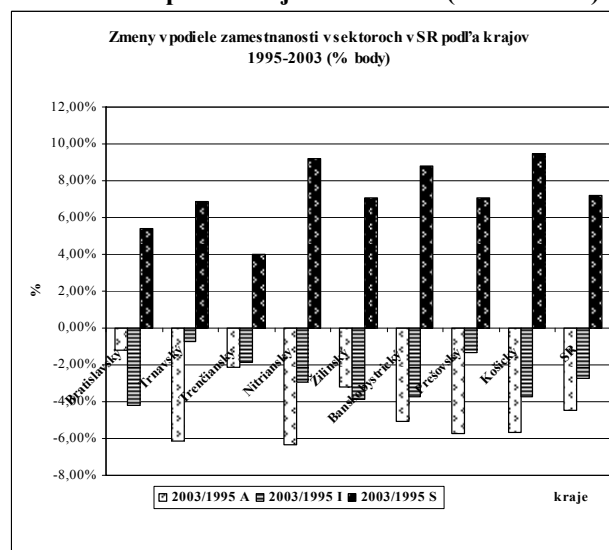
Tab 12 Zmeny v podiele zamestnanosti v sektorech v SR podľa krajov 1995-2003 (v % bodoch)

rok/sektor	2003/1995	2003/1995	2003/1995
Kraj	A	I	S
Bratislavský	-1,20 ^{*)}	-4,18 ^{**)}	5,39
Trnavský	-6,16	-0,72 ^{*)}	6,88
Trenčiansky	-2,14	-1,84	3,98 ^{*)}
Nitriansky	-6,30 ^{**)}	-2,92	9,22
Žilinský	-3,17	-3,90	7,07
Banskobystrický	-5,06	-3,71	8,77
Prešovský	-5,74	-1,33	7,07
Košický	-5,68	-3,76	9,44 ^{**)}
SR	-4,46	-2,72	7,18

Prameň: zostavené autorom podľa údajov v Tab 10 a 11
poznámka: pre sektory „A“ a „I“ - *) min pokles; **) max pokles;

pre sektor „S“ - *) min prírastok; **) max prírastok

Graf 12 Zmeny v podiele zamestnanosti v sektorech v SR podľa krajov 1995-2003 (v % bodoch)

Prameň: zostavené autorom podľa údajov v Tab 12

4. Záver

podpory podnikania, ako faktor oživenia podnikateľského prostredia východoslovenského regiónu“.

Štruktúra zamestnanosti na Slovensku podľa krajov v jednotlivom sektore naznačuje, že existujú rozdiely medzi krajinami. Môžeme vidieť:

- čím je vyššia zamestnanosť v kraji (abs. aj relatívna voči celkovej zamestnanosti v SR), tým nižší je podiel sektora „A“ a vyšší sektor „S“.
- čím nižšia je zamestnanosť v kraji (abs. aj relatívna voči celkovej zamestnanosti v SR), tým je nižšia i zamestnanosť v sektore „S“.
- čím väčší bol úbytok v relatívnej zamestnanosti v sektore „A“, oproti iným krajinám, tým väčší prírastok zaznamenal sektor „S“ (viď napr. Nitriansky a Košický kraj – Tab 12 a Graf 12).
- dynamika štruktúrnych zmien je najvyššia v kraji, ktorý zamestnáva oproti iným regiónom najmenej osôb a jeho štruktúra sa vo východiskovom roku silne odlišuje od štruktúry ostatných krajov alebo od štruktúry celej ekonomiky (viď Trenčiansky kraj - Tab 10, 11 a 12 a Grafy 10, 11 a 12).

Niektoré závery však poukazujú na skutočnosť, že určitý vplyv na sektorovú štruktúru krajov má i celková veľkosť kraja ako štatistickej jednotky. Kraje nie sú rovnako veľké napr. aj podľa počtu obyvateľov žijúcich v kraji. Štatistické údaje sú však dostupné za kraje, čo niekedy skresľuje závery z analýz.

V príspevku sme uviedli postrehy, ktoré sú okrajové a najviac dokumentujú regionálne rozdiely v zamestnanosti v krajinách podľa sektorov a ich vývoj do vstupu SR do EÚ. Ostatné postrehy, ktoré je možné z uvedených údajov zaznamenať, ponechávame na čitateľa.

References:

- [1] KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. 2004. Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava 2004. s. 992. ISBN 80-88935-75-X
- [2] STANEK, V. a kol. 2004 Sociálna politika. Ekonom Bratislava 2004, s. 498. ISBN 80-225-1881-6
- [3] HOLUB, A. 2001. Změny v odvětvové makrostruktuře HDP a zaměstnanosti. Working Paper N°48. ICRE Praha, [online]. Cit 4.5.2003 Dostupné na WWW : <<http://www.icre.cz>>.
- [4] ŠÚ SR, 2006 Regstat: Ukazovatele ekonomického vývoja, Zamestnanosť v hospodárstve podľa regiónov. [online] Cit 4.9.2006. Dostupné na: <http://www.statistics.sk/webdata/ks/reghdp/zam.htm>
- [5] NEWTON 2002 Strukturální změny středoevropských tranzitivních ekonomik v období transformace. Newton Holding a.s., 2002 Praha [online] Cit 20.8.2006. Dostupné na WWW: <http://www.newton.cz/makroanalzy>

Príspevok vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/2557/05 „Teoretické a metodologické aspekty inštitucionálnej